

РАД ЗАДУЖБИНЕ ВЛАДЕТЕ ЈЕРОТИЋА (2007–2018–2024)

Задужбина Владете Јеротића основана је 2007. године, на иницијативу самог академика Јеротића. У њеном готово дводеценијском раду издваја се период за живота Владете Јеротића и по његовој смрти.

Циљеви Задужбине Владете Јеротића су при оснивању, као и данас, сасвим конкретни: омогућавати да се остварује мисија Владете Јеротића. Тако се током једанаест година за Јеротићевог активног бављења у оквиру Задужбине остварио значајнији број њених активности. Већином су оне биле везане за писано и усмено обраћање Владете Јеротића, што је подразумевало организовање бројних предавања, промоција и сусрета широм Србије, Црне Горе, Македоније, од најмањих варошица до студентских амфитеатара. Нове могућности које су пружиле друштвене мреже у области информисања о догађањима везаним за рад Задужбине учиниле су да је посебно млађа популација била правовремено обавештена о предавањима Владете Јеротића. Све то је проузроковало изузетно интересовање за благу, али опомињућу реч почившег академика, па смо, као Задужбина, то јест организатори дешавања, били суочени са жељама стотине младих да присуствују предавањима, што је све захтевало додатно ангажовање, али и изазивало изузетну радост у међусобном сусрету и размени мишљења. Чувена су током последњих година постала Јеротићева предавања на београдским факултетима, као и нишким и новосадским, гостовање у нишком Народном позоришту, посете Крагујевцу, Чачку, Краљеву... Посебно је било омиљено, у организацији Задужбине, а на њеном штанду, Јеротићево дружење са читаоцима у оквиру београдског Међународног сајма књига. Врло је дирљив био сваки од тих сусрета, који је протицао у кратким разговорима, када би се омиљеном професору читалац обраћао са питањем чијим одговором је очекивао да разреши своје дилеме, а овај би га, некад и благо прекорављујући, охрабривао.

Свему овоме основ су биле Јеротићеве књиге, које је Задужбина издавала током година у различитим видовима – као прва издања, као изабрана дела, као кола у успостављеним *Сабраним делима*. Током једанаест година рада Задужбине штампано је, тако, тридесетак нових Јеротићевих наслова, као и *Изабрана дела* у раскошном повезу, али и поновљено Прво коло *Сабраних дела* у шеснаест књига, које обухвата дела из области религије. Наравно, уз нова, штампана су, као појединачна, и већ објављена издања, која је читалачка публика тражила. Задужбина се јавила и као издавач појединих књига које је препоручио Владета Јеротић.

¹ irena.arsic@filfak.ni.ac.rs

Аутор је редовни професор Универзитета у Нишу и председник Задужбине Владете Јеротића. Бави се српском књижевношћу и културом. – Напомена ур.

Ради доступности књига, на чему је Јеротић посебно инсистирао, ангажовањем младих сарадника, успостављена је веза и сарадња са најзначајнијим и највећим српским, црногорским и македонским књижевним мрежама, чиме је олакшан пут до књиге жељним поштоваоцима дела угледног академика.

По смрти свог оснивача, његова Задужбина наставила је рад, вођена истим циљевима, уз један значајан императив: одржати интересовање за личност и дело Владете Јеротића.

Наиме, Задужбина је најпре, у лепој српској традицији, приредила и објавила *Споменницу Владете Јеротића 1924–2018*, коју чине аутобиографија писца, као и библиографија његових првих издања књига. У другом делу *Споменнице*, о Јеротићу су писали његови савременици: Милорад Павић, Коста Михаиловић, Никола Милошевић, Добрица Ћосић, Бошко Петровић, Антоније Исаковић, Жарко Требјешанин, Драгомир Сандо, Драган Симеуновић, Бојан Јовановић, Миро Вуксановић, Софија Милорадовић, Горан Максимовић, Мила Алечковић, Зорица Кубурић, Марко Делић. Књига садржи и текст о дотадашњем раду Задужбине, као и прилог из рукописне оставштине. Бројне илустрације из различитих периода живота Јеротића обогатиле су ове публикације.

Овом периоду припада и штампање последње књиге коју је Владета Јеротић, пре одласка у болницу, предао у штампу, под називом *Из психотерапије и психијатрије*.

Затим је следио период успостављања рада Задужбине у новим околностима, које су, међутим, већ биле предвиђене и самим Статутом Задужбине, као и препорукама њеног оснивача. Задужбина је свој рад устројила у неколико праваца, постављајући као нове циљеве, у складу са старим: наставак објављивања дела академика Јеротића, из већ штампаних али и рукописних извора, а све са настојањем да се употпуни његов лични и стваралачки портрет, као и да се поспешу стручно проучавање његовог дела.

Луцидан до последњих дана, Владета Јеротић је на свом радном столу оставио готово припремљен рукопис за штампу своје последње књиге *Шта треба у себи мењати?*, што је Задужбина, по приређивању, и штампала. Поред тога, штампано дело Владете Јеротића обогаћено је и два књигама његових мање познатих текстова, пошто су објављивани углавном по научној периодици. У питању су збирке текстова под називима: *Верујем, не верујем, не знам...* и *Ако не поштанемо бољи, поштаћемо гори*.

Ова нова издања пратила су поновљена штампања већ објављених књига, којих има више десетина, као и објављивање књига у виду *Сабраних дела* у седам кола.

Новији приступ делима Владете Јеротића омогућава тематска систематизација његових текстова. Аутор је лично прихватио својеврсно тематско приређивање својих текстова у едицији „Владета Јеротић о...” Та едиција је настављена, па су објављене књиге о љубави, родитељству, браку, сексуалности, породици, о страху, о кривици и о жртвовању, о греху, кајању, праштању, о злу и о ђаволу, о болести, о смрти, као и о Јунгу, о Достојевском, и, као најновија, *Владета Јеротић о Фројду*. Ову популарну едицију приређује Јована Грујић.

На сличан начин су и Јеротићеве студије из српске књижевности сабране у својеврсну историју српске књижевности, под називом *Ог Саве го Павла*, књига коју је аутор одобрио, али није успео да је види у штампаном облику. Књигу су приредиле Ирена Арсић и Јована Грујић².

Наиме, тротомну својеврсну историју српске књижевности свог оснивача, под насловом *Ог Саве го Павла*, Задужбина је објавила 2018. године. Ово обимно дело обухвата Јеротићеве текстове о педесеторици српских писаца, у историјском следу од Саве Немањића до патријарха Павла, обезбедивши свом аутору на овај начин трајно место међу ретким савременим историчарима српске књижевности који су се осмелили да нашу литерарну баштину сагледају у целини.

Владета Јеротић се, наиме, готово четири деценије бавио темама и објављивао своје радове из области науке о књижевности, састављајући такозване патографске студије о српским писцима. Тај временски дуг период резултирао је знатним бројем студија о животу и делу најзначајнијих српских писаца.

Јеротић се, при томе, није ограничавао на одређене периоде у српској књижевности, већ је само следио свој начин доживљаја литерарних текстова, који је био условљен његовим медицинским и религиозним образовањем. Интересовања В. Јеротића била су широка и обухватна, тако да су њега занимале и личности и дела писаца из периода средњовековне српске књижевности – Растка Немањића, пре свих, затим старог српског биографа архиепископа Данила II, а бавио се житијем Петра Коришког, као и делом *Слово љубве* Стефана Лазаревића и *Јањичаревим усјоменама* Константина Михајловића из Островице. Затим, у овом зборнику следе текстови о двојици стубова савремене српске културе Доситеју Обрадовићу и Вуку Стефановићу Караџићу, а онда и радови о писцима српског романтизма и реализма: Петру Петровићу Његошу, Лази Костићу, Јовану Стерији Поповићу, Радоју Домановићу, Драгутину Илићу, да би у својим промишљањима о српским писцима и њиховом делу Јеротић стигао до новијих времена и Пере Тодоровића, Боре Станковића, Јована Дучића, Симе Пандуровића, Милутина Бојића, Владислава Петковића Диса, Момчила Настасијевића, Ксеније Атанасијевић. Највећи део своје пажње Јеротић је, ипак, посветио својим савременицима, па следе текстови о делу Николаја Велимировића, Исидоре Секулић, Милоша Црњанског, Десанке Максимовић, Ива Андрића, Милана Кашанина, Јустина Поповића, Меше Селимовића, Михајла Лалића, Добрице Ћосића, Дејана Медаковића, Драгослава Михајловића, Милорада Павића, Стевана Раичковића, Ивана Лалића, Љубе Симовића, Србољуба Митића, Вука Крњевића, Драгана Колунџије, Слободана Ракетића, патријарха српског Павла... Готово целе књиге, из више студија о више дела, Јеротић је посветио Милану Ракићу и Миодрагу Павловићу.

Овакав зборник студија, који има поредак својеврсне историје српске књижевности, значајан је допринос савременој српској култури. То, с једне стране, због очигледног одсуства књижевноисторијских прегледа и приручника у савременој српској науци о књижевности, а с друге услед специфичног иновативног погледа Владете Јеротића на целокупну српску књижевност, а који даље упућује и на нове начине њеног тумачења.

² Јеротић, В. (2018). *Ог Саве го Павла, I–III*. (Прир. И. Арсић, Ј. Грујић). Београд: Задужбина Владете Јеротића.

У раду Задужбине посебан вид рада представља приређивање рукописа које је Владета Јеротић одредио да буду штампани после његовог одласка. Он је био посебно заинтересован, како је потврдио на својим бројним сусретима са публиком, за објављивање рукописа свог *Дневника*. Дневнички записи Владете Јеротића објављени су у издању Задужбине у две књиге. Током пролећа 2019. Задужбина је објавила *Дневник 1938–1945*³ Владете Јеротића, који прати његове ране, младалачке године и период у ратном Београду.

Како и сам пише у уводном тексту, Владета Јеротић је своје дневничке белешке почео да води од своје 14. године, па све до пролећа 1945. Јеротићу је овакав начин суочавања са самим собом, током различитих фаза живота, изузетно пријао. То је уочљиво не само из повремених записа из дечачког и младалачког периода, у којима о свом дневнику говори као о најзначајнијем савезнику у та, за њега лично, бурна времена, већ и из чињенице да се оваквог начина изношења свог мишљења није одрекао ни током читавог живота.

Овај дневник Јеротић је сам приредио за штампу, наменивши га за објављивање постхумно. Приређивањем је, како је то уобичајено, донекле нарушена аутентичност записа, јер је од класичних дневничких бележака начинило дневничко-мемоарску грађу. Очито је, наиме, да је поједине догађаје Јеротић формулисао према аутентичним записима, али са знањима и амбицијама зрелог човека. Тиме не губимо нит његовог сазревања нити узбудљивост ауторових промена и тражења смисла и путева, али нам ипак недостаје искрена реч једне врло младе, самосвесне и бунтовне личности. Срећом, у појединим периодима сачувана је и аутентична реч младог Јеротића.

Међутим, и поред тога, намеће нам се закључак да читајући *Дневник* Владете Јеротића можемо уживати у процесу сазревања једног од најзначајнијих српских интелектуалаца на прелазу векова, сигурно нашег најзначајнијег мислиоца и „учитеља нације”, који је добробит српског народа, чега је био свестан и у својим младим годинама, поставио себи као животни циљ. Остварењу тога циља, на нашу велику срећу, сведоци смо и привилеговани савременици.

Други део дневника, који обухвата период 1946, 1949, 1951. и 1954, објављен је у посебној књизи⁴.

Сачувани у рукописним свескама, ови записи дају вишеструке могућности за откривање аутентичног Јеротића у периоду његове треће деценије живота. С обзиром на то, постојала је недоумица да ли и овај текст приредити на начин како је, по свему судећи, учињено са објављеним. Међутим, како од аутора дневничких бележака такав захтев није исказан, а са надом да ће оригиналност личности, њеног размишљања и поступака у свим преломним младалачким питањима само допринети њеном хуманијем прихватању од стране бројних Јеротићевих пратилаца, дневничке белешке из периода од пролећа 1945. нису ни на који начин приређиване нити је њихов садржај подвргнут било каквим ублажавањима, исправкама, нити пак изостављању делова текста.

³ Јеротић, В. (2019). *Дневник*. Београд: Задужбина Владете Јеротића – Domus editoria Ars libri.

⁴ Јеротић, В. (2022). *Дневник 1945–1954*. (Прир. И. Арсић). Београд: Задужбина Владете Јеротића – Domus editoria Ars libri.

Према томе, у белешкама које прате студентске и младалачке дане Владете Јеротића аутентично су садржане његове мисли, опсесије, разочарања и надања. За поштоваоце мисли и дела професора Јеротића ово ће бити, верујем, још један доказ оригиналности и вредности личности једног од најмудријих Срба свога времена.

Током деценија Владета Јеротић је водио и свој дневник снова. Књигу *Снови* из рукописне оставштине објавила је такође Задужбина Владете Јеротића⁵. Сам текст обухвата врло широк временски период, од 1953. године па све до 2018. У питању је, према томе, период од Јеротићеве 29. године, до одласка у болницу, неколико месеци пред његову смрт. То је многозначно интересантно штиво, тако да текст снова прате и својеврсна тумачења. Наиме, етнопсихолог Бојан Јовановић и психолог Жарко Требјешанин су прочитали рукопис и саопштили своје мишљење и разумевање Јеротићевих вишедеценијских снова. Требјешанин је исказао своје искрено дивљење богатством света снова Владете Јеротића, док Бојан Јовановић у Јеротићевим сновима разоткрива неостварене амбиције нашег великог савременика. Врло је интересантно прочитати та два размишљања, која у књизи прате снова Владете Јеротића.

Наравно, вредност ове књиге је и у могућности да сваки читалац, то јест онај који прати Јеротићево дело али, неретко, у њему налази и разрешења за своје недоумице, може формирати своје сопствено виђење личности нашег знаменитог академика.

Из рукописне оставштине Владете Јеротића се припрема за штампу и дневник његовог оца Момчила *Моме сину Владети...* Рукопис дневника Момчила Јеротића састоји се из две укоричене свеске, од којих прва, са насловом *Моме сину Владети кад наврши 21. годину, тата*, обухвата период од рођења Владете Јеротића, 1924. до 1933, а друга, *Моме сину Владети кад постане велики да разуме*, време до дипломирања на Медицинском факултету у Београду ауторовог сина, 1951. године. Уз читљиви текст, у рукопису се налази и низ фотографија из тог периода, као и разни прилози, исечци из новина, позивнице, објаве, али преовлађују табеле аутора настале ради сумирања различитих догађаја, од школских оцена сина до новчаних трошкова. Посебно треба истаћи невелики број текстова, у виду писама, које је Владета Јеротић као дечак упутио свом оцу Момчилу.

У истраживању дела академика Владете Јеротића значајно ће бити објављивање *Лексикона појмова Владете Јеротића*, који је приредио Душко Никитовић. Ова значајна књига садржи дефиниције на десетине појмова из најразличитијих области науке и религије, које је Владета Јеротић изнео у делу својих књига, а које представљају, како и гласи поднаслов ове књиге, путоказе и утеху за његове верне читаоце.

Задужбина, такође, настоји да дело нашег великог мислиоца буде приступачно и на друштвеним мрежама, најчешће објављивањем и популаризацијом његових оригиналних, интригантних, али и утицајних погледа на разнородне теме. Видео-клипови (reels), објаве са мислима Владете Јеротића, као и фотографије из значајних периода његовог живота објављују се у оквиру странице Задужбина Владете Јеротића на друштвеним мрежама Фејсбук и Инстаграм. Ове мреже бележе између педесет и шездесет хиљада пратилаца. Највећи број међу њима су жене (око 75%), док је старосна одредница охрабрујућа: на

⁵ Јеротић, В. (2020). *Снови 1953–2018*. (Прир. И. Арсић). Београд: Задужбина Владете Јеротића – Domus editoria Ars libri.

Инстаграму је преко 37% пратилаца 35–44 године, а оних млађих (25–34) је 26,5%. Слично стање је и на Фејсбуку, где пратиоци од 35 до 44 година заузимају 28,1%, а они из следеће старосне категорије (45–54 година) 27,8%. Што се територијалне заступљености тиче, она је очекивана. У Србији и Црној Гори, највише пратилаца странице Задужбине Владете Јеротића је из Београда, Новог Сада, Ниша и Подгорице, а што се тиче других земаља, то су Босна и Херцеговина, Немачка и Хрватска.

Када говоримо о друштвеним мрежама, треба поменути и једну врло значајну чињеницу. Последњи резултати, из септембра 2024. године, јасно указују на то да је на друштвеној мрежи Инстаграм објаве Задужбине Владете Јеротића, током 30 дана, прегледало 1,6 милиона његових поштовалаца, од којих је 30% у старосном добу од 25 до 34 године.

Овако изнети подаци заиста охрабрују, пошто јасно указују на одржање интересовања Јеротићеве читалачке публике, али и изазивање значајне пажње младих за мисао Владете Јеротића, и то посебно оних који нису били у прилици да уживо чују усмену реч угледног академика.

У том смислу, Задужбина Владете Јеротића, по вољи и захтеву свог оснивача, наставља рад на уређењу његове оставштине, као и на објављивању његових рукописа и дела, а све у циљу популаризације и ширења његове мисли о одржању и унапређењу националног идентитета српског народа.

Irena Arsić
 University of Niš
 Faculty of Philosophy

HIGHLIGHTS OF THE VLADETA JEROTIĆ FOUNDATION (2007–2018–2024)

Summary: The Vladeta Jerotić Foundation was established in 2007, following the initiative of academician Jerotić himself. The goals of the Foundation have remained unchanged and concrete throughout its existence: making the mission of Vladeta Jerotić come true. Thus, a number of activities was conducted during Jerotić's involvement in the work of the Foundation, until his death in 2018. They were mostly related to his written and oral addresses, which implied the organisation of a great deal of public lectures, book promotions, and encounters with audiences across Serbia, Montenegro, and Macedonia, from small towns to large college halls. The opportunities offered by the social media as regards spreading the information on the activities of the Foundation made it possible for the younger generations to enjoy the words of Prof. Jerotić. Famous were his lectures held at various Belgrade, Niš, and Novi Sad faculties, the events organised at the National Theatre in Niš, his visits to Kragujevac, Čačak, Kraljevo and other cities and towns. A special place was reserved for his addresses at the stand of the Foundation during the Belgrade Book Fair, where he would spend hours talking to the visitors, resolving their life dilemmas and encouraging them to sustain through their ordeals, sometimes with a hint of reproach in his voice. All these activities were rooted in Jerotić's books, which the Foundation would publish over the years in various forms – as first editions, as selected works, and as special editions within the established *Complete Works*. Over the course of the initial eleven years of its existence, the Foundation published around thirty of Jerotić's new texts, as well as *The Selected Works* in a luxurious binding, along with the reprint of *The First Edition of Complete Works* in sixteen volumes, comprising the works from the field of religion. Naturally, the new editions were accompanied by the already published ones, which were in great demand by the readership. In addition, the Foundation also published some editions recommended by Prof. Jerotić. Upon his death in 2018, the Foundation had to establish a course of activities under new circumstances, but these circumstances had already been decided upon both by the Statute of the Foundation and by the recommendations of Prof. Jerotić himself. Since 2018, the activities of the Foundation have taken several directions, setting as the new goals, along with the old ones, the following: the continuation of publishing Prof. Jerotić's texts, both in terms of already printed editions and manuscripts, with a view to completing his personal and creative portrait and to furthering expert readings of his oeuvre. This is a period where his last book, whose manuscript he had handed in for printing prior to his hospitalisation, was published, entitled *From Psychotherapy and Psychiatry*. First, *In Memoriam: Vladeta Jerotić* was published, followed by his manuscripts: the aforementioned book to start with, and then *The Diary* and *The Diary of Dreams*, which were left after him. Furthermore, in an edition entitled *Vladeta Jerotić on...* the Foundation publishes Prof. Jerotić's authentic addresses, spreading his thoughts to those who were not able to attend some of his numerous public appearances, designed in a similar fashion as its historical review of the Serbian literature, entitled *From Sava to Pavle*, featuring fifty Serbian writers. For the purpose of further promotion of Vladeta Jerotić's intellectual legacy, some of its contents is available on the social media as well, gaining much popularity among the young.